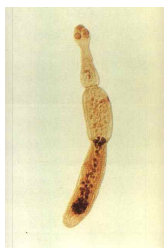

Echinokokoze - pavojinga liga

Echinokokoze yra sunkus parazitinis susirgimas, kurį sukelia *Echinococcus* genties kaspinoočiai. Lietuvoje paplitusios dvi kaspinoočių rūšys: *Echinococcus granulosus* ir *Echinococcus multilocularis*. Jos žmogui sukelia sunkius negalavimus, kurių negydant žmogus gali mirti. Cistinę echinokokoze arba hydatidoze sukelia *Echinococcus granulosus*, alveokokinę echinokokoze – *Echinococcus multilocularis*.

Echinokokai yra smulkūs 1,3–7 mm ilgio kaspinoočiai, kurie skirtingu šeimininkų organizme praeina kelias vystymosi stadijas: suaugęs kaspinootis, kiaušinėlis ir lerva.

Kaspinoočio vystymosi ciklas

Parazito vystymuisi reikalingi du šeimininkai. Galutinio šeimininko organizme vystosi suaugęs kaspinootis, tarpinio šeimininko organizme – lervinės formos – echinokoko cistos.

Galutiniai šeimininkai yra šunys, vilkai, šakalai, lapės, kartais gali užsikrėsti ir katės. Jie echinokokoze užsikrečia suėsdami tarpinių šeimininkų organus su echinokokinėmis pūslėmis. Galutinių šeimininkų organizme echinokokai vystosi iki suaugusių kaspinoočių, kurie metus ir ilgiau gyvena plonosiose žarnose. Subrendęs, prisipildęs kiaušinėlių, paskutinis narelis atitrūksta nuo kaspinoočio kūno ir su išmatomis patenka į aplinką ar aktyviai susitraukinėdamas iššliaužia per analinę angą. Nareliui susitraukinėjant išspaudžiami kiaušinėliai, kurie prikimba prie gyvūno kailio. Su išmatomis patekę ant žemės, jie gali nušliaužti 25 centimetrų ilgio atkarpą, palikdami ant žemės ir žolės daugybę kiaušinėlių. Lietaus vanduo kiaušinius gali nunešti į vandens telkinius, kur girdomi galvijai. Ant dirvožemio paviršiaus pavėsyje kiaušinėliai išgyvena 1 mėnesį, žolėje – iki 1,5 mėnesio. Tačiau jie neatsparūs tiesioginiams saulės spinduliams, išdžiūvimui. Priklausomai nuo temperatūros, drėgmės kiaušinėliai aplinkoje gali išlikti gyvybingi nuo 3 dienų iki 2 metų.

Tarpiniai šeimininkai yra įvairūs žolėdžiai ir visaėdžiai žinduoliai (kiaulės, galvijai, avys, arkliai, kiškiai, graužikai ir kt.). Jie užsikrečia per echinokoku kiaušinėliais užterštą žolę, pašarą ar vandenį.

Kartais parazitas patenka į **netipinių tarpinių šeimininkų** organizmą, kur jo vystymosi ciklas nutrūksta ir kaspinootis negali būti perduotas kitam šeimininkui. Žmogus, kurio organizme vystosi echinokoko lerva (cista), yra netipinis tarpinis šeimininkas.

Kaip užsikrečiama

Žmogus echinokokoze užsikrečia kaspinuočių kiaušinėliams per burną patekus į virškinimo traktą.

- ➔ Echinokokoze žmogus gali užsikrėsti bendraudamas su užsikrėtusiais šunimis, ant kurių kailio, liežuvio gali būti echinokokų kiaušinėlių ar narelių. Sveiki šunys taip pat gali perduoti echinokoko kiaušinėlius, kurie ant jų kailio ar liežuvio patenka nuo užterštos aplinkos, laižant ar uostinėjant užsikrėtusius šunis, voliojantis žolėje ir pan.
- ➔ Kiaušinėliai į žmogaus virškinimo traktą gali patekti su daržovėmis, salotomis, vaisiais, uogomis (miško uogomis) ir kitais augalais, kurie gali būti užteršti šunų ar laukinių gyvūnų išmatomis. Maisto produktai ar kiti paviršiai echinokoko kiaušinėliais gali būti užteršti su dulkėmis, juos gali pernešti paukščiai, tarakonai, musės.
- ➔ Žmogus gali užsikrėsti nuo sumedžiotų laukinių gyvūnų (lapių, usūrinių šunų). Lupant laukinių gyvūnų kailį, prilipę prie kailio kiaušiniai patenka ant rankų ir gali būti pernešti į burną valgant, rūkant ar pan. Jei kailių dorojimas vyksta gyvenamosiose patalpose, kaspinuočio kiaušinėliai gali patekti ant buityje naudojamų daiktų, maisto produktų, kur ilgai išsilaiko neprarasdami savo gyvybingumo.
- ➔ Ūkiuose, kur auginami švelniakailiai žvėreliai (lapės), žmogus gali užsikrėsti juos prižiūradamas (šerdamas, tvarkydamas jų laikymo gardus ir kt.).
- ➔ Taip pat svarbus užsikrėtimo šaltinis yra maistui ir namų ūkyje (daržų laistymui) naudojamas vanduo iš atvirų gamtinių vandenviečių, kurios gali būti užterštos laukinių gyvūnų ar šunų išmatomis.

Parazito vystymasis žmogaus organizme

Žmogui prarijus echinokoko kiaušinėlių, jo apvalkalėlis ištirpsta ir išsilaisvina lerva. Ji įsiskverbia į žarnos sienelę ir patenka į kraujo apytakos ratą. Kraujas lervas dažniausiai nuneša į kepenis, plaučius, rečiau – į kitus organus. Šiuose organuose pradeda vystytis taip vadinamos echinokokinės pūslės (cistos). Cistos dydis gali būti labai įvairus, nuo kelių milimetrų iki 30 – 40 centimetrų. Echinokokinė pūslė žmogaus organizme gali išlikti gyvybinga dešimtis metų.

E.granulosus lervos yra vienkamerinės nuo kelių milimetrų iki 30–40 cm dydžio cistos. *E.multilocularis* arba aveokoko lervos (cistos) tarpinių šeimininkų organizme yra alveoliarinės struktūros, sudarytos iš daugybės mažų, nuo 1 mm iki 3 cm diametro pūslelių. Jos sudaro konglomeratus nuo milimetro iki 15–20 centimetrų dydžio, kurie gali peraugti kepenų audinį ir/ar gretimuosius organus. Kartais pūslelių ląstelės atsidalija ir patekusios į limfos ar kraujo indus gali būti nuneštos į kitus organus ar audinius ir sukelti metastazes. Toks infiltruojantis ir metastazuojantis augimas labai panašus į piktybinio auglio augimą.

Ligos požymiai

Ligos inkubacinis periodas –5–15 metų. Kadangi cistos auga lėtai, tai ligos pradžioje žmogus jaučiasi visiškai sveikas. Dažniausiai liga nustatoma atsitiktinai. Ligos simptomai priklauso nuo cistos buvimo vietos, jos dydžio bei žmogaus organizmo atsparumo. Sergantysis jaučia bendrą silpnumą, neturi apetito. Pūslei augant atsiranda skausmas po dešiniuoju šonkaulių lanku. Ligonį pykina. Užaugusios cistos spaudžia stambius tulžies latakus, prasideda gelta. Jeigu cistos auga plaučiuose, atsiranda skausmas krūtinėje, neaukšta temperatūra, kosulys, ligoniai neretai atkosti skreplius su krauju.

Kaip apsisaugoti nuo echinokokozės

su muilu plauti rankas prieš valgį po bendravimo su šunimis, po lauko darbų, lupus laukinių gyvūnų kailį;

nevalgyti neplautų uogų, vaisių, daržovių (net ir užaugintų savo darže ar sode). Negalima valgyti neplautų net miško uogų, nes jos gali būti užterštos užsikrėtusių lapių ir kitų laukinių gyvūnų išmatomis;

negerti, nenaudoti maistui nevirinto vandens iš atvirų vandens šaltinių, kuris gali būti užterštas laukinių gyvūnų ar šunų išmatomis;

neleisti šunims laižyti veido, lėkščių, iš kurių valgo žmonės, nes ant gyvūno liežuvio gali būti echinokoko kiaušinėlių;

šunis šerti tik iš jiems skirtų dubenėlių;

saugoti maistą nuo dulkių, musių, tarakonų, kurie gali mechaniškai užteršti maistą echinokokų kiaušinėliais;

nešerti šunų, kačių termiškai neapdorotais šalutiniais gyvūniniais produktais (kepenys, plaučiai), gautais iš gyvūnų, kurie gali būti užsikrėtę echinokokoze, bei virtuvės atliekomis;

tikrinti naminių gyvulių (kiaulių, avių ir kt.) skerdiena ir saugiai pašalinti infekuotų gyvulių vidaus organus (sudeginti, giliai užkasti ir kt.).

šunis kaimo vietovėse laikyti pririštus, reguliariai dehelmintizuoti (vaistai nuo kirmėlių). Užsikrėtusių echinokokoze šunų išmatas sudeginti arba saugiai tvarkyti kitokiu būdu;

Parengė
Užkrečiamųjų ligų profilaktikos ir kontrolės centro
gydytoja parazitologė Aušra Bartulienė